

Türk Mitoloji Sözlüğü (Altay-Yakut)

The Dictionary of Turkish Mythology

Yılmaz YEŞİL*

Modern hayatın getirmiş olduğu yeknesaklık, bu hayatın en önemli öznesi olan insanı, zihinsel dinlenmenin ve başka bir açıdan hayata bakmanın gerçekleşemediği durumlarda bedensel dinlenmenin ve sağlıklı bir hayat kalitesinin yakalanamayacağı gerçeğinden yola çıkarak farklı arayışlar içine itmiştir. Bu arayışların bir neticesi olarak; sinema, roman, sanat ve ticaret gibi alanlarda fark yaratma gayesi ile “mitoloji” ilgi duyulan bir alan haline gelmiştir. Bunun neticesi olarak mitolojiye uyulan ilgi ve ondan faydalanma yolları günlük hayatın pek çok alanında kendisini göstermektedir.

Türk Mitoloji Sözlüğü'nü hazırlayan Prof. Dr. İbrahim DİLEK'in Türk Destanları, Türk Mitolojisi üzerine pek çok çalışması bulunmaktadır. Mitolojiden yararlan-

ma yolları ve günlük hayatta mitoloji ile ilgili de araştırma yapmış ve bu konuda konferanslar vermiştir. Prof. Dr. İbrahim DİLEK, Dünyada mitoloji ile ilgili bütün çalışmalarda hep ön planda olan mitolojinin yunan mitoloji olması yanında Çin, Mısır, Sümer gibi doğu mitolojilerinin de önemli olduğunu ifade ederken Türk mitolojisi'nin de yadsınamayacak ölçüde yerli ve yabancı zengin bir literatüre sahip olduğunu belirtmektedir.

Gazi Kitabevi tarafından geçtiğimiz şubat ayında çıkan eserde Türk Mitoloji araştırmalarında sıklıkla ihtiyaç duyulan bir sözlüğün eksikliği Sibirya bölgesi'nin Altay-Yakut sahasında giderilmeye çalışılmıştır. Eserin Sibirya'nın güneyinde yaşayan Altay Türkleri ile Kuzeyinde yaşayan Yakut (Saha) Türkleri ile sınırlı tutul-

* Okutman Dr, Gazi Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, yyesil@gazi.edu.tr

masının nedeni ise yazar tarafından bu iki Türk boyunun mitik malzemelerinin diğer Türk boylarına nazaran daha az dış etkiye maruz kalması sayesinde bu topluluklar Şamanist mitolojiyi belirli ölçüde de olsa yaşatmayı sürdürüyor olmaları olarak ifade edilmiştir. Ayrıca Yakut Türkleri'ne ait maddelerden bazılarında Dolgan Türkleri ile ilgili bilgilerinde bulunması oldukça ehemmiyet erzetmektedir.

Bu eser ile Batılı ve Rus bilim adamlarınca oluşturulan ve alana engin katkılar sağlayan eserlerin Türkiye Türkçesi'ne tercümesinde karşılaşılan problemler nedeniyle Türkiye'deki muhataplarına ulaşamamasında engel olarak görünen kapsamlı bir mitoloji sözlüğünün olmaması sorununun çözümüne katkı sunulmaya çalışılmıştır. Yazar Türk mitolojisinin anlaşılabilmesi için bu tarz kaynak kitapların hazırlanmasının elzem olduğunu ifade etmektedir.

Aradan çok uzun bir zaman geçmesine ve çok farklı coğrafyalarda Türk topluluklarının yayılmış olmasına dini kültürel ritüellerde ortak pratiklerin olması bütün bu pratiklerin ortak olarak bir kaynaktan çıktığını veya aynı genetik kodlara sahip olduğunu düşündürmektedir. Prof. Dr. İbrahim DİLEK'in bu çalışması ile Türkiye'deki ve Türk Toplulukları arasındaki dini ve kültürel pratiklerin Türk Şamanizmi arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı hedefleyen araştırmacı ve okuyuculara yardımcı olmak amaçlanmıştır. Böylece Anadolu'da ateşin üzerinden neden atlandığını; 3, 7, 40 gibi günlerin niçin önemli olduğunu, nevrüz bayramının nelerle dayandığını araştıran çalışmaların mitik-şamanistik kökenlere ulaşmasına yardımcı olacaktır.

Altay ve Yakut (Saha) Türklerinin mitolojisi üzerine yazılmış pek çok kaynağın, makalelerin ve sözlüklerin yanında Eski Türk Dini ve Türk Mitoloji ile ilgili kaynaklarında taranmasının ardından titiz bir tahlil ve terkip sürecinin neticesinde ortaya çıkan bu eser 1061 maddeden oluşmasına rağmen *Ölüm, Ateş, Yeni Yıl Bayramları* gibi maddelerin sıradan sözlüklerde yer alan maddelere nazaran kat be kat hacimli olması ve zengin mitik unsurlar içermesi hasebiyle sözlüğün bu maddelerden daha kapsamlı ve geniş bir sözlük olduğu açıkça görülmektedir. Çalışmayı sıradan sözlüklerden ayıran bir diğer özellik ise Prof. Dr. İbrahim DİLEK'in maddeyi açıklarken bazı maddelerde mitik hikâyelere yer vererek akıcı bir üslup sergilemesidir.

Prof. Dr. İbrahim DİLEK, sözlüğün önsözünde de mitoloji ve Türk Mitolojisi hakkında bakış açısından kısaca bahsedip ardından İçindekiler bölümünde madde başlarının alfabetik olarak başlangıç sayfalarına da yer vermiştir. Madde başlarında yer alan kısaltmalarla o maddenin; *Alt.* kısaltması ile Altay mitolojisine, *Yak.* kısaltması ile Yakut mitolojisine ait olduğu belirtilmiştir.

Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi olarak akademik alanda çalışmalar yapan Prof. Dr. İbrahim DİLEK'in hazırlamış olduğu bu eser; Mitoloji, Türk halk inançları, Eski Türk Dini, Şamanizm ve Destan gibi alanlarda çalışan araştırmacılar ile bu konulara ilgi duyan okuyuculara sunulmuş çok önemli bir kaynak kitap hüviyeti taşımaktadır.